

HI2 KURSSIN KESKEISET ASIAT

EUROOPAN SUURVALLAT (1800-LUVUN LOPPU-1918)

Suurvallan tunnusmerkit

- Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Venäjä, Itävalta-Unkari
- teollistuminen, sotilaallinen voima, siirtomaat, kansallinen yhteinäisyys

Imperialismi

- imperialismin syyt mm. raaka-aineet, työvoima, ”valkoisen miehen taakka”, nationalismi
- Afrikka (mm. Iso-Britannian Kapkaupunki-Kairo –akseli) ja Aasia (esim. Intia ja Kiina)
- vaikutukset nykypäivänä mm. rasismi, köyhä etelä ja rikas pohjoinen, alikehittyneisyys ja nälänhädät

Ensimmäinen maailmansota 1914–1918

- liittokunnat ennen ensimmäistä maailmansotaa: kolmiliitto (Saksa, I-U, Italia), liittosopimus (Ranska-Venäjä), entente cordiale (Englanti-Ranska), ystävyyssopimus (Englanti-Venäjä)
- sodan syyt: siirtomaakilpailu, asevarustelu, nationalismi, jäykät liittoumat
- sota syttyy: Sarajevon laukaukset, sodanjulistukset ja liikekannallepanot
- keskusvallat: Saksa, Itävalta-Unkari (Turkki, Bulgaria)
- ympäröivät: Englanti, Ranska, Venäjä, Yhdysvallat (Italia, Romania, Serbia)
- sotainnostus
- totaalinen sota, uudet aseet (mm. taistelukaasut, panssarivaunut)
- tapahtumat: länsirintaman asemasota, Neuvosto-Venäjä solmii erillisrauhan 1918, vuosi 1917 käännekohta → USA mukaan sotaan, Saksa antautuu marraskuussa 1918
- seuraukset: kaatuneita 10 milj., aluemuutokset, Saksan rauhanehdot, uudet valtiot, Kansainliitto, taloudellinen taantuma

Venäjän vallankumoukset 1917

- Venäjä takapajuinen maa, tsaarin rooli, sotatappiot
- helmikuun vallankumous → väliaikainen hallitus johtoon
- lokakuun vallankumous → bolsevikit valtaan, Lenin
- sisällissota
- Neuvostoliitto 1922

DIKTATUURIEN NOUSU JA TOINEN MAAILMANSOTA (1918-1945)

Sotienvälinen politiikka

- demokration edellytykset mm. vapaat vaalit, kansalaisten perusoikeudet
- useimmat Euroopan maat luisuvat diktatuuriin (taustalla mm. talouslamat ja pettymys ensimmäisen maailmansodan rauhaan)
- totalitarismin piirteet mm. salainen poliisi, vain yksi puolue, vähemmistöjen vainot, diktaattori
- Italian fasismi: Benito Mussolini
- Saksan kansallissosialismi: Adolf Hitler
- Neuvostoliiton kommunismi: Josif Stalin
- kohti toista maailmansotaa: Italian, Saksan ja Japanin liitto, Itävallan liittäminen Saksaan, Tsekkoslovakian sudeettialueet, Münchenin kokous, Tsekkoslovakian liittäminen Saksaan

Toinen maailmansota (1939-1945)

- hyökkäys Puolaan, talvisota, taistelu Britanniaista, ”operaatio Barbarossa”, Pearl Harbor, Stalingrad, Normandian maihinnousu, kilpajuoksu Berliiniin
- sodanaikaiset kokoukset: Teheran, Jalta, Potsdam
- Saksa antautuu toukokuussa 1945
- sodan jälkipyykki: ilmapommitukset, atomipommi, holokausti (lopullinen ratkaisu: juutalaisten täydellinen tuhoaminen, keskitysleirit ja tuhoamisleirit)
- sodan seuraukset: hävinneiden oikeudenkäynnit, YK:n perustaminen, NL:n laajentuminen, Saksan jako, Euroopan vaikutusvallan heikkeneminen

KYLMÄN SODAN MAAILMA (1945-1991)

Kylmän sodan syntyminen

- liittoutuneet erimielisiä jo sodan aikana (kommunismi vs. kapitalismi)
- Neuvostoliiton vaikutusvalta Euroopassa kasvaa
- Saksan jako miehitysvyöhykkeisiin (Berliinin saarto → Länsi-Saksa ja Itä-Saksa DDR)
- Trumanin oppi, dominoteoria, Marshall-apu
- asevarustelu → kauhun tasapaino
- NATO ja Varsovan liitto
- blokkien välinen kilpailu: urheilu, kulttuuri, elokuva, avaruuskilpailu, tekniikka

Kylmän sodan kriisit

- kylmän sodan blokkiasetelma aina mukana kriiseissä
- Korean sota 1950-1953
- Berliinin kriisit 1958-1961 (Berliinin muuri)
- Kuuban kriisi 1962
- Vietnamin sota 1964-1975
- itäblokin sisäiset kriisit: Unkarin kansannousu 1956 ja Tsekkoslovakian miehitys 1968
- NL: hyökkäys Afganistaniin 1979

Liennytyt

- Geneven henki 1950-luvun puoliväli (johtajavaihdokset, Korean ja Indokiinan kriisit ohi)
- suojasää pakkasiksi (Unkarin kansannousu, Berliinin kriisit, Kuuban kriisi)
- liennytyt 1960-luvun puoliväli- 1970-luvun loppu (Länsi-Saksan uusi idänpolitiikka, aserajoitussopimukset, ETYK, Nixonin vierailu NL:ssä ja Kiinassa)
- toinen kylmä sota (Naton ohjuksia Eurooppaan, NL Afganistaniin, Ronald Reaganin politiikka)

Kylmän sodan päättyminen

- Gorbatsov NL:n johtoon (glasnost ja perestroika)
- Puolan solidaarisuusliike
- kommunismi romahtaa Itä-Euroopassa (yleinen sekasorto)
- Berliinin muuri murtuu 1989
- Saksat yhdistyvät 1990
- Baltian maat itsenäistyvät
- NL romahtaa 1991 (syytä mm. taloudellinen takapajuisuus, kansalaisvapauksien rajoitukset, asevarustelu näivettää taloutta, usko kommunismiin loppui)

KOLMAS MAAILMA (1945->)

Miksi siirtomaavalta purkautuu?

- sota heikensi siirtomaavaltoja
- siirtomaille annettiin lupauksia ja myönnytyksiä sodan aikana
- YK:n peruskirja
- nationalismi, sosialismi, karismaattiset johtajat

Siirtomaiden itsenäistyminen

- Intia, Pakistan ja Kashmirin kiista
- Afrikka 1950- ja 1960-luvut

Vapautuneiden siirtomaiden ongelmat

- yksipuolinen talous
- räjähdysmäinen väestönkasvu
- valta usein pienellä eliitillä
- etniset ja uskonnolliset ristiriidat → esim. Ruandan kansanmurha

Kiina

- Kommunistinen Kiina 1949 → Mao Tsetung
- suuri harppaus ja kulttuurivallankumous
- talousuudistukset Maon kuoleman jälkeen
- nyky-Kiina sotilas- ja talousjätti
-

MUUTTUVA MAAILMANJÄRJESTYS (1991 ->)

Kansainväliset järjestöt

- Nato
- YK

EU

- tulevat jäsenmaat (esim. Turkki)
- sisäiset ristiriidat
- ei yhteistä talouspolitiikkaa eikä ulkopolitiikkaa

Venäjä

- NL:n raskas perintö
- kuka maata johtaa?
- riippuvuus öljystä ja maakaasusta

Yhdysvallat

- WTC-iskut 9/11 ja pahan akseli
- Obaman/Trumpin politiikka
- Afganistan ja Irak
- ainoa supervalt?

Aasia

- Japani
- Intia
- Kiina
- Islamilainen maailma

Latinalainen Amerikka

- Brasilia
- Meksiko